

UPVK_0009 Úvod do pedagogiky

Eva Trnová

*Uměním všech umění je vzdělávat
člověka, tvora ze všech
nejvšestrannějšího a nejzáhadnějšího.*

(J. A. Komenský)

Zdroje ke studiu

- Literatura – dostatek literatury (viz seznam)
- Studijní materiály v ISu

Literatura:

Stojan, M. *Přehled obecných pedagogických kategorií*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-323-4.

Stojan, M. *Základní pedagogické kategorie*. Brno: MU, 1998.

Jůva, V. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1999.

ISBN 80-85931-78-8

Jůva, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8

Průcha, J. *Moderní pedagogika. Věda o edukačních procesech* Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

Pedagogika

- Co si představujete pod pojmem pedagogika?

Pedagogika

- Termín pochází z antického Řecka - slovo ***paidagógos*** = *vzdělaný* otrok, který pečoval o syna svého pána, doprovázel jej na cvičení a do školy.
- Tento výraz se přesunul do antické latiny - ***paedagogus*** s posunutým významem otrok → **učitel, vychovatel.**
- V české pedagogice - ***pedagog*** = **člověk, který se věnuje výchově profesionálně a má pro tuto činnost určitou kvalifikaci**
- Přesný význam slova - pais=dítě, aigen=vésti

Definice pojmu pedagogika

- Odlišují se podle pojetí autora – pedagogika = věda s širokým spektrem zájmů a obrovským polem působnosti
- ***Pedagogika je věda o permanentní výchově***, o celoživotní výchově dětí, mládeže i dospělých (Jůva, Úvod do pedagogiky)

Nové začlenění pedagogiky?

- **Pedagogika** výchova dětí a dospívajících – původ slova - „vedení dítěte“
- **Andragogika** výchova a vzdělávání dospělých (řecky andros = muž.)
- **Gerontagogika** výchova seniorů (řecky geron = stařec)
- **Antropogogika** (např. Švec, 1988) nebo **agogika** (Palán, 2002) souhrnný název pro výchovu člověka ve všech věkových údobích

Pedagogika jako věda

- *Pedagogika je věda o edukaci, tedy o výchově a vzdělávání.*
- Pedagogická věda v mezinárodním kontextu používá pojem *edukace, edukační proces* jako jeden termín pro označení *výchovy a vzdělávání.*
- **Edukace** = schopnost člověka učit se a vyučovat jiné (edukant – žák a edukátor – učitel).
- **Edukační realita** = každá interakce pedagoga a vychovávaného.
- **Edukační proces (edukace)** = činnost působící na subjekt a je aktivně vyhledávána subjektem.

Vznik pedagogiky jako vědy

- Jako samostatný vědní obor se Ped vyčlenila z filozofie na počátku 19. století vlivem německého pedagoga J. F. Herbarta.
- V našich zemích však bývá považován za zakladatele pedagogiky **J. A. Komenský**, (17. století) – používal termín **didaktika**

Předmět pedagogiky

- **Malach** – výchova člověka
- **Průcha** - edukační prostředí, procesy, jež se v těchto prostředích realizují, a výsledky a efekty těchto procesů
- **Kučerová** – člověk v situaci výchovy

*V situaci výchovy je celý člověk se všemi svými vztahy ke skutečnosti. Jde tedy o předmět zkoumání maximálně složitý, mnohonásobně polarizovaný, vyžadující interdisciplinární spolupráci všech věd o člověku.
(Stanislava Kučerová)*

Význam pedagogiky

- **Teoretický význam** — odhaluje zákonitosti výchovy a její důležitou úlohu v životě jedince a společnosti, zabývá se výchovou v jednotlivých věkových obdobích a v různých výchovných zařízeních
- **Praktický význam** — poskytuje množství podnětů pro edukační aktivity všem výchovným a školským pracovníkům, rodičům i pracovníkům souvisejících profesí; teoretické závěry jsou aplikovány v oblastech školství, mimoškolního vzdělávání, ekonomického rozhodování, sociální politiky, pomáhajících profesí a oblastech samotné vědy.
- Je nutné skloubit teorii a praxi — odstranit „gap“

Úkoly pedagogiky

- **Analytické úkoly** - zkoumá aktuální výchovnou realitu
- **Verifikační úkoly** - ověřuje, zda dosud platí určité poznatky
- **Prognostické úkoly** - formuluje perspektivní výchovné cíle

Chvilka pro diskuzi

- Jaké úkoly plní „praxe“ a jaké „teorie“?

Charakter pedagogiky

- Zahrnuje *teorii i praxi*.
- Má *charakter normativní, explorativní a explanativní*.

(1) **normativní charakter** – Ped stanovuje určité normy, vzory, doporučení, cíle, jak realizovat edukaci

(2) **explorativní charakter** - Ped zkoumá , je založena na poznatcích získaných z výzkumu

(3) **explanativní charakter** - Ped zjišťuje, popisuje, vysvětluje různé jevy edukační reality

- (lat. exploratio = zkoumání a lat. explanatio = vysvětlení); tzn. moderní pedagogika je založena na zkoumání a objasňování jevů edukační reality

Obsahová náplň pedagogiky 1

- Předmět pedagogiky je rozsáhlý – nutnost dělení na specializované disciplíny
- rozlišujeme základní dělení dle pěti kritérií:
  - 1. Podle obsahu zkoumání
  - 2. Podle věku
  - 3. Podle fází společenského vývoje:
  - 4. Speciálně pedagogické vědy:
  - 5. Podle oblastí aplikace

1. **Podle obsahu zkoumání**: obecná pedagogika, srovnávací pedagogika, dějiny pedagogiky a školství, teorie výchovy, obecná didaktika, oborové didaktiky, pedagogická diagnostika, pedagogická evaluace, pedagogická prognostika, pedagogická teleologie, teorie řízení škol a školství, technologie vzdělávání.
2. **Podle věku**: předškolní pedagogika, školní, vysokoškolská, andragogika , gerontagogika
3. **Podle fází společenského vývoje**: antická, křesťanská, renesanční, reformní, pragmatická, moderní a postmoderní pedagogika
4. **Speciálně pedagogické vědy**: psychopedie, somatopedie, surdopedie, logopedie, tyflopédie, etopedie
5. **Podle oblastí aplikace**: rodinná, sociální, profesní, inženýrská, vojenská pedagogika, pedagogika volného času, výchova v nápravných zařízeních, výchova v organizacích dětí a mládeže, alternativní pedagogika

Speciálně pedagogické vědy

- etopedie - výchova obtížně vychovatelných jedinců,
- tyflopédie - výchova jedinců se zrakovými vadami,
- logopedie = surdopedagogika - výchova jedinců se sluchovými a řečovými vadami,
- psychopedie = oligofrenopedagogika .
výchova jedinců s rozumovými nedostatky,
- somatopedie - výchova jedinců s pohybovými poruchami

Hraniční vědy

- Zkoumají pedagogické problémy ze svého hlediska
- mnohdy přímo řazeny do systému ped. věd:
- filozofie výchovy,
- pedagogická antropologie,
- sociologie výchovy,
- pedagogická psychologie,
- ekonomika vzdělávání,
- školní zdravotnictví a hygiena.

Pedagogický výzkum

- základní
- kvantitativní
- ex post facto
- aplikovaný
- kvalitativní
- experimentální

Metody pedagogiky jako vědy

- **historicko – srovnávací:** studium idejí, rozbor výchovných koncepcí, analýzy výchovné praxe, analýza dokumentů, pomůcek , studium životních příběhů,
- **zkoumání současné praxe:** pozorování, rozhovor, dotazník, škálování, studium ped. dokumentace, metody měření, hodnocení výtvoru, pedagogický experiment

Konkrétní metody pedagogiky

- **Pozorování** – cílevědomé a plánovité sledování jevu nebo osoby v jeho přirozených podmínkách
- **Experiment (pokus)** – zkoumají se záměrně navozené pedagogické jevy v předem připravených a kontrolovaných podmínkách
- **Rozhovor** – verbální komunikace mezi výzkumným pracovníkem a dotazovanou osobou
- **Dotazník** – písemná forma dotazování, umožňující získat v poměrně krátkém čase velké množství údajů; zaměřuje se jak na vychovávané, tak na vychovatele
- **Studium pedagogických dokumentů** – předmětem zkoumání jsou konkrétní materiály které dokumentují práci žáků i pedagogických pracovníků
- **Měření výsledků žakovských úkolů i jejich dílčích parametrů** – uplatňují se zejména testy v různých oblastech

Informační zdroje

- knihy
- časopisy
- elektronické databáze
- závěrečné práce
- výzkumné zprávy

Proč se učit pedagogiku?

Proč se učit pedagogiku?

- Kompetence učitele
- (1) oborové
- (2) pedagogicko – psychologické
- (3) osobnostní

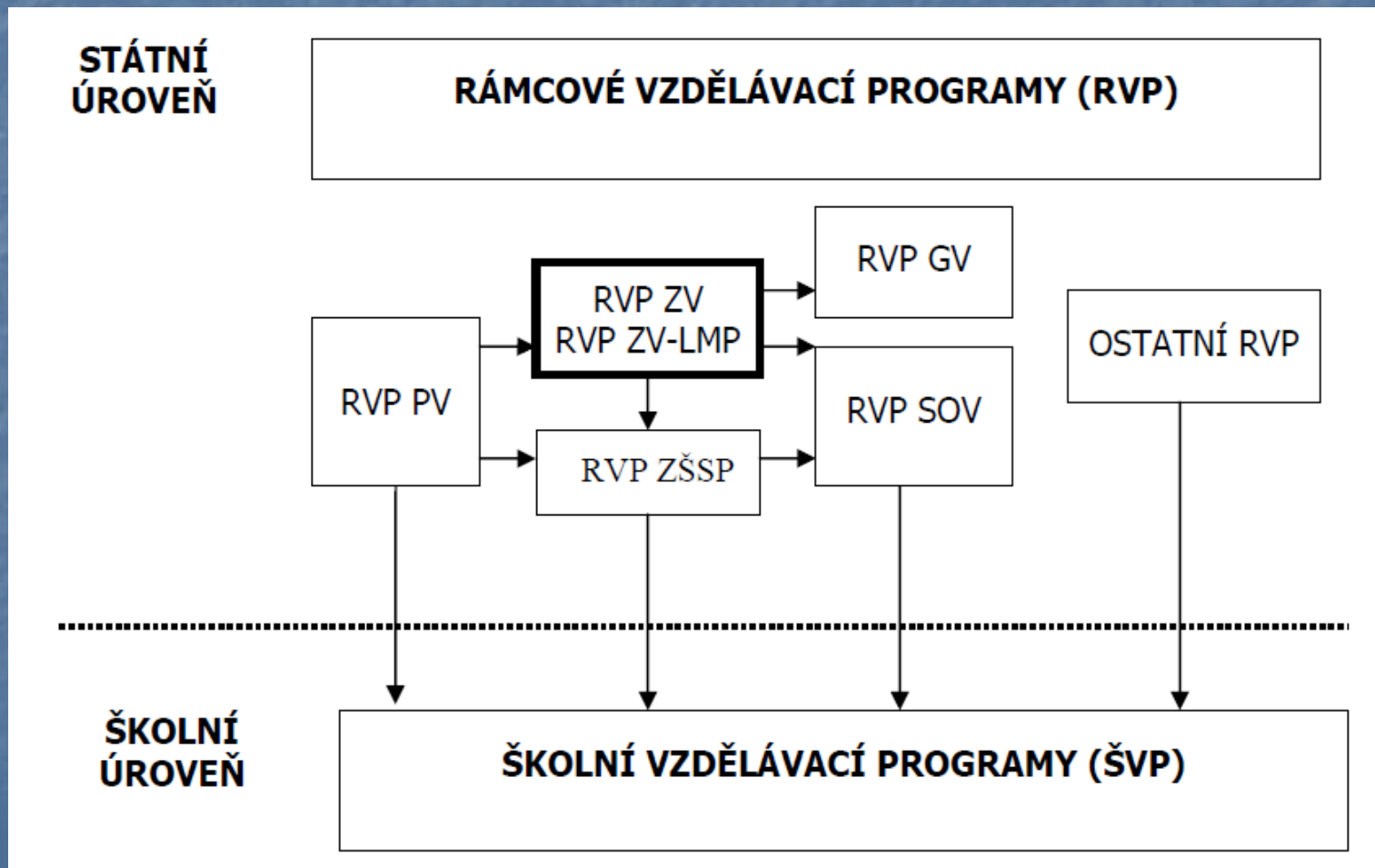
Kompetence učitele

- soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání
- připravenost učitele vyrovnat se s nároky, které jsou na pedagoga kladeny
- profesní kompetence – má zvládnout profesi - zvládat vyučovací problémy s novými cíli, učivem i metodami; zvládat problémy se vztahem k žákům i k jejich individuálnímu vedení a vztahy s partnery mimo školu

Kompetence učitele

- kompetence odborně předmětové = základy vědeckého oboru
- kompetence psychodidaktické = podmínky pro učení
- kompetence komunikativní = vztah k dětem, světu i dospělým
- kompetence organizační a řídicí = schopnost plánovat a projektovat svou činnost
- kompetence diagnostická a intervenční = jak žák myslí, cítí, jedná a proč
- kompetence poradenské a konzultativní = vztahy k rodičům
- kompetence reflexe vlastní činnosti = činnost jako předmět analýzy, umět vyvodit důsledky

Kurikulární reforma – cesta k humanizaci vzdělávání?

Co nového přináší RVP?

- Pojetí ZV
- Vzdělávací oblasti

Jazyk a jazyková komunikace (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
Matematika a její aplikace (*Matematika a její aplikace*)
Informační a komunikační technologie (*Informační a komunikační technologie*)
Člověk a jeho svět (*Člověk a jeho svět*)
Člověk a společnost (*Dějepis, Výchova k občanství*)
Člověk a příroda (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
Umění a kultura (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
Člověk a zdraví (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
Člověk a svět práce (*Člověk a svět práce*)

- Průřezová témata
- **Klíčové kompetence**

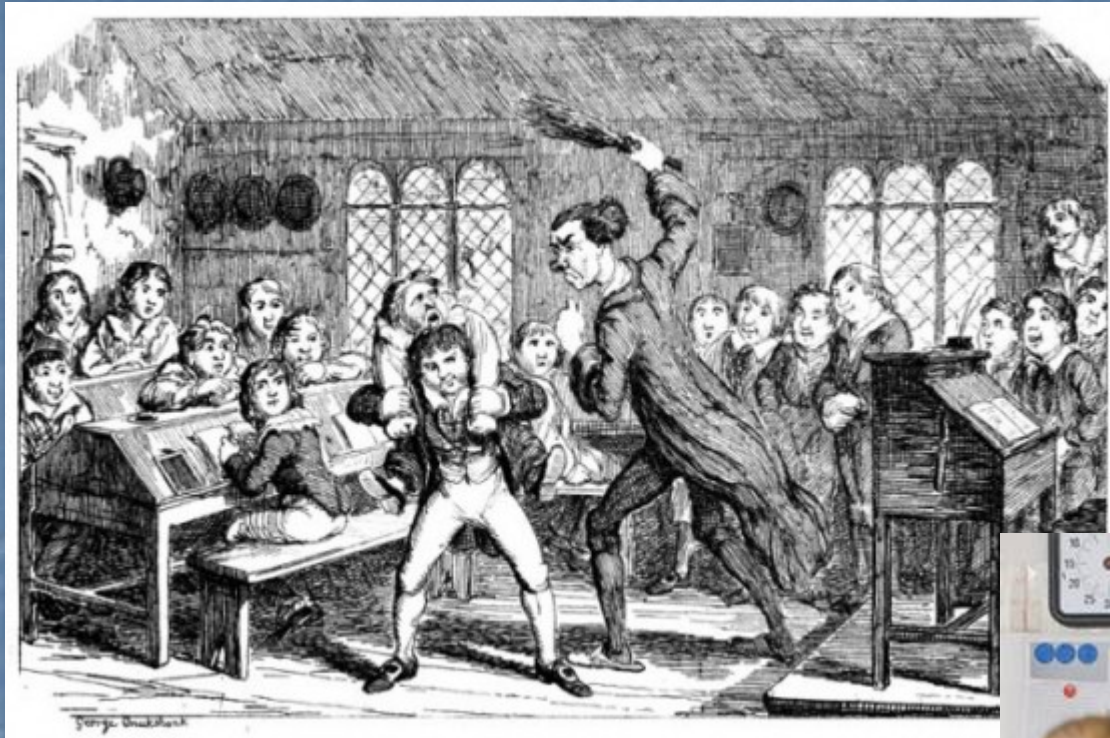
Průřezová témata jako odraz hodnot v RVP

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Od vědomostí ke kompetencím

- Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.
- V etapě základního vzdělávání jsou to:
  - kompetence k učení
  - kompetence k řešení problémů
  - kompetence komunikativní
  - kompetence sociální a personální
  - kompetence občanské
  - kompetence pracovní
- *Mohou kompetence nahradit vědomosti?*

Humanismus ve výchově

- Svoboda
- Demokracie
- Lidská důstojnost a participace
- Sociální spravedlnost

Děkuji za pozornost

Sehnal jsem lučavku královskou, Ty moje zlatol